

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

3 iunie 2021 *

„Trimitere preliminară – Politica socială – Principiul egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă – Directiva 2000/78/CE – Articolul 6 alineatul (1) – Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Articolul 21 – Interzicerea oricărei discriminări pe motive de vârstă – Reglementare națională care stabilește o limită de vârstă de 50 de ani pentru accesul la profesia de notar – Justificare”

În cauza C-914/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Consiglio di Stato (Consiliul de Stat, Italia), prin decizia din 19 septembrie 2019, primită de Curte la 12 decembrie 2019, în procedura

Ministero della Giustizia

împotriva

GN,

cu participarea:

HM,

JL,

JJ,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul A. Arabadjiev (raportor), președinte de cameră, domnii A. Kumin, T. von Danwitz și P. G. Xuereb și doamna I. Ziemele, judecători,

avocat general: domnul M. Bobek,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru GN, de A. Police, G. Schettino și F. Ferraro, avocați;

* Limba de procedură: italiana.

- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de F. Varrone și G. Santini, avvocati dello Stato;
 - pentru guvernul german, de M. Hellmann și J. Möller, în calitate de agenți;
 - pentru Comisia Europeană, de D. Martin și B.-R. Killmann, în calitate de agenți,
- având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general, pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 10 TFUE, a articolului 21 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), precum și a articolului 6 alineatul (1) din Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă (JO 2000, L 303, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 7).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Ministero della Giustizia (Ministerul Justiției, Italia), pe de o parte, și GN, pe de altă parte, în legătură cu stabilirea, prin decretul directorului general al acestui minister din 21 aprilie 2016 privind inițierea unui concurs pe bază de examene pentru ocuparea a 500 de posturi de notar, a unei limite de vârstă de 50 de ani pentru participarea la acest concurs.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Considerentul (6) al Directivei 2000/78 are următorul cuprins:

„Carta comunitară a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor recunoaște importanța combaterii discriminărilor sub toate formele, inclusiv necesitatea luării de măsuri corespunzătoare în favoarea integrării sociale și economice a persoanelor în vârstă și a persoanelor cu handicap.”

- 4 Potrivit articolului 1, această directivă „are ca obiectiv stabilirea unui cadru general de combatere a discriminării pe motive de apartenență religioasă sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală, în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, în vederea punerii în aplicare, în statele membre, a principiului egalității de tratament”.
- 5 Articolul 2 alineatele (1) și (2) din directiva menționată prevede:

„(1) În sensul prezentei directive, prin principiul egalității de tratament se înțelege absența oricărei discriminări directe sau indirecte, bazate pe unul dintre motivele menționate la articolul 1.

(2) În sensul alineatului (1):

- (a) o discriminare directă se produce atunci când o persoană este tratată într-un mod mai puțin favorabil decât este, a fost sau va fi tratată într-o situație asemănătoare o altă persoană, pe baza unuia dintre motivele menționate la articolul 1;

[...]”

6 Articolul 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/78 precizează:

„În limitele competențelor conferite Comunității, prezenta directivă se aplică tuturor persoanelor, atât în sectorul public, cât și în cel privat, inclusiv organismelor publice, în ceea ce privește:

- (a) condițiile de acces la încadrare în muncă, la activități nesalariate sau la muncă, inclusiv criteriile de selecție și condițiile de recrutare, oricare ar fi ramura de activitate și la toate nivelurile ierarhiei profesionale, inclusiv în materie de promovare;

[...]

7 Articolul 6 din această directivă, intitulat „Justificarea unui tratament diferențiat pe motive de vârstă”, prevede la alineatul (1):

„Fără a aduce atingere dispozițiilor articolului 2 alineatul (2), statele membre pot prevedea că un tratament diferențiat pe motive de vârstă nu constituie o discriminare atunci când este justificat în mod obiectiv și rezonabil, în cadrul dreptului național, de un obiectiv legitim, în special de obiective legitime de politică a ocupării forței de muncă, a pieței muncii și a formării profesionale, iar mijloacele de realizare a acestui obiectiv sunt corespunzătoare și necesare.

Tratamentul diferențiat se poate referi în special la:

- (a) aplicarea unor condiții speciale de acces la un loc de muncă și la formarea profesională, de încadrare și de muncă, inclusiv a condițiilor de concediere și de remunerare, pentru tineri, lucrători în vârstă și pentru cei care au persoane în întreținere, pentru a favoriza integrarea lor profesională sau pentru a le asigura protecția;
- (b) stabilirea unor condiții minime de vârstă, de experiență profesională sau de vechime în muncă, pentru accesul la încadrare în muncă sau pentru anumite avantaje legate de încadrarea în muncă;
- (c) stabilirea unei vârste maxime pentru încadrare, bazată pe formarea necesară pentru postul respectiv sau pe necesitatea unei perioade de încadrare rezonabile înaintea pensionării.”

Dreptul italian

8 Articolul 1 din legea n. 1365, Norme per il conferimento dei posti notarili (Legea nr. 1365 privind normele de atribuire a posturilor de notar) din 6 august 1926 (GURI nr. 192 din 19 august 1926), în versiunea aplicabilă faptelor din litigiul principal (denumită în continuare „Legea nr. 1365/1926”), are următorul cuprins:

„Notarii sunt numiți prin decret al Președintelui Republicii în urma unui concurs pe bază de examene, care are loc la Roma cel puțin o dată pe an, pentru numărul de posturi care va fi stabilit de ministrul justiției.

[...]

Pentru a fi admiși să participe la concurs, candidații trebuie:

[...]

- (b) să nu fi împlinit vârsta de 50 de ani la data anunțului de concurs;

[...]

9 Articolul 7 din Legea nr. 1365/1926 prevede:

„Notarii în exercițiu sunt eliberați din funcție prin decret al Președintelui Republicii de îndată ce împlinesc vârsta de 75 de ani.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 10 Prin decretul din 21 aprilie 2016, Ministerul Justiției a lansat un concurs pe bază de examene prin care urmărea ocuparea a 500 de posturi de notar. Acest decret a stabilit o limită de vârstă de 50 de ani pentru a putea participa la concursul menționat, conform articolului 1 din Legea nr. 1365/1926.
- 11 GN a contestat în fața Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional din Lazio, Italia) respectivul decret prin care a fost exclusă de la probele scrise pentru motivul că împlinise vârsta de 50 de ani la data anunțului de concurs.
- 12 Această instanță a adoptat o măsură provizorie prin care GN a fost admisă să participe la concurs. Aceasta a promovat toate probele concursului menționat.
- 13 Prin hotărârea din 28 noiembrie 2019, aceeași instanță a declarat inadmisibilă acțiunea GN, pentru motivul că, prin promovarea probelor concursului în cauză, aceasta pierduse orice interes de a exercita acțiunea.
- 14 Ministerul Justiției a declarat apel împotriva acestei hotărâri la Consiglio di Stato (Consiliul de Stat, Italia), apreciind că Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional din Lazio) ar fi trebuit să respingă pe fond acțiunea formulată de GN și că nu ar fi trebuit să țină seama de promovarea de către aceasta a probelor concursului în cauză.
- 15 Instanța de trimitere consideră că Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional din Lazio) ar fi trebuit să declare admisibilă acțiunea introdusă de GN împotriva decretului din 21 aprilie 2016 în măsura în care acesta stabilește o limită de vârstă de 50 de ani pentru a putea participa la concursul de acces la profesia de notar. În plus, ea apreciază că această limită de vârstă este conformă cu legislația națională în vigoare, și anume articolul 1 din Legea nr. 1365/1926. Cu toate acestea, Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) are îndoieli cu privire la compatibilitatea acestei dispoziții cu Directiva 2000/78, astfel încât ar trebui să se adreseze Curții o întrebare în vederea soluționării litigiului cu care a fost sesizat.
- 16 Potrivit acestei instanțe, se pune în special problema dacă dispoziția menționată ar putea fi considerată justificată în raport cu obiectivele invocate de Ministerul Justiției în fața sa, care urmăresc să asigure stabilitatea exercitării profesiei de notar pe o perioadă semnificativă fără a influența echilibrul bugetar al sistemului de asigurări sociale al acestei profesii, împiedicând persoanele apropiate de vârsta de pensionare să aibă acces la ea.
- 17 În aceste împrejurări, Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 21 din [cartă], articolul 10 TFUE și articolul 6 din Directiva [2000/78], în măsura în care interzic discriminarea pe motive de vârstă pentru accesul la un loc de muncă, se opun ca un stat membru să poată impune o limită de vârstă pentru accesul la profesia de notar?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 18 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 21 din cartă și articolul 6 alineatul (1) din Directiva 2000/78 trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care stabilește o limită de vârstă de 50 de ani pentru a putea participa la concursul de acces la profesia de notar.
- 19 De la bun început, este necesar să se amintească faptul că interdicția oricărei discriminări bazate, printre altele, pe vârstă este încorporată în articolul 21 din cartă și că această interdicție a fost concretizată prin Directiva 2000/78 în domeniul încadrării în muncă și al ocupării forței de muncă (Hotărârea din 7 februarie 2019, *Escibano Vindel*, C-49/18, EU:C:2019:106, punctul 39 și jurisprudența citată).
- 20 În aceste condiții, pentru a răspunde la întrebarea adresată, trebuie, într-o primă etapă, să se examineze dacă reglementarea în discuție în litigiul principal intră în domeniul de aplicare al Directivei 2000/78 și conține un tratament diferențiat pe motive de vârstă. În cazul unui răspuns afirmativ, este necesar să se verifice, într-o a doua etapă, dacă acest tratament diferențiat poate fi justificat în raport cu articolul 6 alineatul (1) din această directivă.
- 21 În primul rând, în ceea ce privește aspectul dacă reglementarea în discuție în litigiul principal intră în domeniul de aplicare al Directivei 2000/78, atât din titlul și din preambulul său, cât și din conținutul și din finalitatea directivei menționate rezultă că aceasta urmărește să stabilească un cadru general pentru a asigura oricărei persoane egalitatea de tratament „în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă”, oferindu-i o protecție eficientă împotriva discriminărilor bazate pe unul dintre motivele menționate la articolul 1 din aceasta, printre care se numără vârsta (Hotărârea din 13 noiembrie 2014, *Vital Pérez*, C-416/13, EU:C:2014:2371, punctul 28 și jurisprudența citată).
- 22 În plus, din articolul 3 alineatul (1) litera (a) din directiva menționată rezultă în special că aceasta se aplică, în cadrul competențelor conferite Uniunii Europene, tuturor persoanelor, atât în sectorul public, cât și în cel privat, inclusiv organismelor publice, în ceea ce privește, printre altele, condițiile de acces la încadrarea în muncă, la activități nesalariate sau la muncă, inclusiv criteriile de selecție și condițiile de recrutare, oricare ar fi ramura de activitate și la toate nivelurile ierarhiei profesionale.
- 23 Or, prevăzând că numai candidații în vârstă de până la 50 de ani la data anunțului de concurs pot participa la concursul de acces la profesia de notar, articolul 1 din Legea nr. 1365/1926 afectează condițiile de recrutare în acest cadru de încadrare în muncă. Prin urmare, reglementarea în discuție în litigiul principal trebuie considerată ca stabilind norme privind condițiile de recrutare în sensul articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/78.
- 24 În aceste condiții, reglementarea în discuție în litigiul principal intră în domeniul de aplicare al Directivei 2000/78.
- 25 În ceea ce privește, în al doilea rând, aspectul dacă reglementarea în discuție în litigiul principal instituie un tratament diferențiat în funcție de vârstă în sensul articolului 2 alineatul (1) din Directiva 2000/78, trebuie amintit că, potrivit acestei dispoziții, prin „principiul egalității de tratament” se înțelege absența oricărei discriminări directe sau indirecte bazate pe unul dintre motivele menționate la articolul 1 din această directivă. Articolul 2 alineatul (2) litera (a) din aceasta precizează că, pentru aplicarea alineatului (1) al acestui articol 2, o discriminare directă se produce atunci când o persoană este tratată într-un mod mai puțin favorabil decât o altă persoană care se află într-o situație asemănătoare, pe baza unuia dintre motivele vizate la articolul 1 din directiva respectivă (Hotărârea din 12 ianuarie 2010, *Wolf*, C-229/08, EU:C:2010:3, punctul 28 și jurisprudența citată).

- 26 În speță, aplicarea articolului 1 din Legea nr. 1365/1926 are drept consecință faptul că anumite persoane sunt tratate într-un mod mai puțin favorabil decât alte persoane care se află în situații asemănătoare, pentru motivul că au împlinit vârsta de 50 de ani. O asemenea dispoziție cuprinde, așadar, un tratament diferențiat pe motive de vârstă în sensul dispozițiilor articolului 1 și ale articolului 2 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2000/78.
- 27 Rezultă că este necesar, în al treilea rând, să se examineze dacă acest tratament diferențiat este sau nu justificat în raport cu articolul 6 alineatul (1) din directiva menționată.
- 28 Trebuie arătat că primul paragraf al acestei dispoziții prevede că un tratament diferențiat pe motive de vârstă nu constituie o discriminare atunci când este justificat în mod obiectiv și rezonabil, în cadrul dreptului național, de un obiectiv legitim, în special de obiective legitime de politică a ocupării forței de muncă, a pieței muncii și a formării profesionale, iar mijloacele de realizare a acestui obiectiv sunt corespunzătoare și necesare.
- 29 Articolul 6 alineatul (1) al doilea paragraf literele (a) și (c) din Directiva 2000/78 precizează, de asemenea, că acest tratament diferențiat se poate referi în special, pe de o parte, la aplicarea unor condiții speciale de acces la un loc de muncă pentru tineri, pentru a favoriza integrarea lor profesională, sau, pe de altă parte, la stabilirea unei vârste maxime pentru recrutare, bazată pe formarea necesară pentru postul respectiv sau pe necesitatea unei perioade de încadrare rezonabile înaintea pensionării.
- 30 În plus, este necesar să se amintească că statele membre dispun de o largă marjă de apreciere nu numai în ceea ce privește alegerea unui obiectiv determinat printre alte obiective urmărite în ceea ce privește politica socială și de ocupare a forței de muncă, ci și la definirea măsurilor susceptibile de a-i asigura realizarea. Totuși, marja de apreciere menționată nu poate avea ca efect golirea de conținut a aplicării principiului nediscriminării pe motive de vârstă (Hotărârea din 12 octombrie 2010, Ingeniørforeningen i Danmark, C-499/08, EU:C:2010:600, punctul 33 și jurisprudența citată).
- 31 În speță, din cererea de decizie preliminară reiese că Legea nr. 1365/1926 nu precizează obiectivul pe care îl vizează la articolul 1, stabilind o limită de vârstă de 50 de ani pentru a putea participa la concursul de acces la profesia de notar. Guvernul italian susține, în observațiile sale scrise, că reglementarea națională în discuție în litigiul principal urmărește trei obiective, și anume, mai întâi, garantarea stabilității exercitării profesiei de notar pe o perioadă semnificativă înaintea pensionării, astfel încât să se mențină viabilitatea sistemului de asigurări sociale, apoi, necesitatea de a proteja buna funcționare a prerogativelor notariale, acestea fiind caracterizate printr-un grad înalt de profesionalism, și, în sfârșit, facilitarea reînnoirii generațiilor și reîntinerirea acestei profesii.
- 32 În această privință, trebuie amintit de la bun început că din articolul 6 alineatul (1) din Directiva 2000/78 nu se poate deduce că lipsa unei precizări în cadrul reglementării în cauză cu privire la obiectivul urmărit ar avea ca efect excluderea automată a posibilității justificării sale în temeiul acestei dispoziții. În lipsa unei astfel de precizări, este important ca alte elemente, deduse din contextul general al măsurii respective, să permită identificarea obiectivului pe care se întemeiază aceasta din urmă în scopul exercitării unui control judiciar cu privire la legitimitatea sa, precum și cu privire la caracterul corespunzător și necesar al mijloacelor utilizate pentru realizarea acestui obiectiv (Hotărârea din 21 iulie 2011, Fuchs și Köhler, C-159/10 și C-160/10, EU:C:2011:508, punctul 39). Pe de altă parte, invocarea simultană a mai multor obiective, care fie au legătură unele cu altele, fie sunt clasificate în ordinea importanței, nu constituie un obstacol în calea existenței unui obiectiv legitim în sensul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 2000/78 (Hotărârea din 2 aprilie 2020, Comune di Gesturi, C-670/18, EU:C:2020:272, punctul 33 și jurisprudența citată).
- 33 În ceea ce privește, în primul rând, obiectivul de a asigura stabilitatea exercitării profesiei de notar pe o perioadă semnificativă înaintea pensionării, astfel încât să se mențină viabilitatea sistemului de asigurări sociale, trebuie arătat că articolul 6 alineatul (1) litera (c) permite stabilirea unei vârste maxime pentru

recrutare, bazată pe necesitatea unei perioade de încadrare rezonabile înaintea pensionării. Or, în ceea ce privește protejarea sistemului de asigurări sociale al notarilor, din dosarul prezentat Curții reiese că, în temeiul articolului 10 din Regulamentul privind activitatea de asigurări sociale și de solidaritate a Cassa Nazionale del Notariato (Casa Națională a Notarilor, Italia), care administrează acest sistem, dreptul la plata unei pensii pentru notarii care își încetează activitatea la vârsta limită autorizată pentru exercitarea acestei profesii, și anume 75 de ani, în temeiul articolului 7 din Legea nr. 1365/1926, este condiționat de exercitarea acesteia timp de 20 de ani. Astfel cum a arătat Comisia Europeană în observațiile sale scrise, dreptul la pensie de care beneficiază notarii, în temeiul acestui regulament, nu pare să fie legat de limita de vârstă de 50 de ani stabilită la articolul 1 din legea menționată pentru admiterea participării la concursul de acces, ci pare a fi în legătură cu o durată minimă de exercitare a profesiei. Condițiile impuse de respectiva casă pentru a menține viabilitatea sistemului de asigurări sociale al notarilor sunt astfel independente de această limită de vârstă, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

- 34 În ceea ce privește, în al doilea rând, necesitatea de a proteja buna funcționare a prerogativelor notariale, acestea fiind caracterizate printr-un grad înalt de profesionalism, este necesar să se arate că, desigur, articolul 6 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2000/78 permite stabilirea unei vârste maxime pentru recrutare, bazată pe formarea necesară pentru postul respectiv.
- 35 Totuși, Comisia a subliniat în această privință că, în conformitate cu legislația națională, candidatul la concursul pentru admiterea în funcția de notar trebuie să dețină o diplomă de drept și să facă dovada unei practici notariale de 18 luni, care funcționează ca un instrument obișnuit de inițiere în profesia de notar, toți candidații care au reușit la concursul pentru admiterea în funcția de notar fiind considerați apți să exercite profesia de notar după efectuarea unei perioade de stagiu obligatorii de 120 de zile. Prin urmare, sub rezerva verificării în această privință de către instanța de trimitere, limita de vârstă de 50 de ani stabilită la articolul 1 din Legea nr. 1365/1926 nu pare să vizeze obiectivul menționat la punctul anterior.
- 36 În al treilea rând, în ceea ce privește obiectivul care constă în facilitarea reînnoirii generațiilor, precum și a reîntineririi profesiei de notar, trebuie amintit că legitimitatea unui astfel de obiectiv de interes general, care face parte din politica de ocupare a forței de muncă, nu poate fi pusă la îndoială în mod rațional, întrucât aceasta figurează printre obiectivele prevăzute în mod expres la articolul 6 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2000/78, iar potrivit articolului 3 alineatul (3) primul paragraf TUE, promovarea unui nivel de ocupare a forței de muncă ridicat reprezintă una dintre finalitățile urmărite de Uniune (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 aprilie 2020, Comune di Gesturi, C-670/18, EU:C:2020:272, punctul 36 și jurisprudența citată).
- 37 În plus, trebuie amintit că promovarea încadrării în muncă reprezintă în mod incontestabil un obiectiv legitim al politicii sociale sau al politicii de ocupare a forței de muncă a statelor membre, în special atunci când este vorba despre favorizarea accesului tinerilor la exercitarea unei profesii (Hotărârea din 19 iulie 2017, Abercrombie & Fitch Italia, C-143/16, EU:C:2017:566, punctul 37, precum și jurisprudența citată).
- 38 Mai precis, obiectivul care constă în stabilirea unei structuri echilibrate de vârstă între salariații tineri și salariații mai în vârstă în vederea favorizării încadrării în muncă și a promovării tinerilor, a optimizării gestiunii personalului și, astfel, a prevenirii eventualelor litigii privind capacitatea salariatului de a-și desfășura activitatea după o anumită vârstă, oferind în același timp un serviciu de calitate în domeniul notarial, poate constitui un obiectiv legitim de politică a ocupării forței de muncă și a pieței muncii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 iulie 2011, Fuchs și Köhler, C-159/10 și C-160/10, EU:C:2011:508, punctul 50).
- 39 În speță, trebuie arătat că, în temeiul articolului 7 din Legea nr. 1365/1926, un notar își poate exercita activitatea până la vârsta de 75 de ani. În plus, guvernul italian nu a prezentat elemente care să indice că diferitele grupe de vârstă ar putea, pe piața muncii specifică activităților notariale, să intre în

concurență unele cu celelalte. Dimpotrivă, din dosarul de care dispune Curtea reiese că, în cadrul concursului pentru admiterea în funcția de notar în discuție în litigiul principal, numai 419 candidați au fost admiși în urma probelor acestui concurs, deși, conform articolului 1 din această lege, erau disponibile 500 de posturi de notar rezervate unor persoane cu vârsta sub 50 de ani. Limita de vârstă instituită la acest articol nu pare, așadar, sub rezerva verificării de către instanța de trimitere, destinată să promoveze accesul tinerilor juriști la profesia de notar.

- 40 În aceste condiții, având în vedere elementele menționate la punctele 33-39 din prezenta hotărâre, este necesar să se constate că, deși obiectivele de a asigura stabilitatea exercitării profesiei de notar pe o perioadă semnificativă înaintea pensionării, de a proteja buna funcționare a prerogativelor notariale și de a facilita reînnoirea generațiilor, precum și reîntinerirea acestei profesii, la care se referă guvernul italian, pot fi considerate obiective legitime în sensul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 2000/78, dispoziția națională în discuție în litigiul principal nu pare să urmărească asemenea obiective, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.
- 41 În ipoteza în care această instanță ar concluziona, însă, că dispoziția menționată urmărește aceste obiective, este necesar, în plus, potrivit chiar termenilor articolului 6 alineatul (1) din Directiva 2000/78, ca mijloacele puse în aplicare pentru realizarea obiectivelor respective să fie „corespunzătoare și necesare”.
- 42 Astfel, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă articolul 1 din Legea nr. 1365/1926 permite îndeplinirea aceluiași obiective fără a aduce însă atingere în mod excesiv intereselor legitime ale candidaților la profesia de notar cu vârsta de 50 de ani sau mai mult, care, prin efectul acestei dispoziții, sunt lipsite de posibilitatea de a exercita această profesie.
- 43 În această privință, trebuie amintit că revine autorităților competente ale statelor membre sarcina să găsească un echilibru adecvat între diferitele interese existente (Hotărârea din 2 aprilie 2020, Comune di Gesturi, C-670/18, EU:C:2020:272, punctul 43 și jurisprudența citată).
- 44 Astfel, interdicția discriminării pe motive de vârstă, prevăzută la articolul 21 alineatul (1) din cartă, trebuie interpretată în lumina dreptului la muncă recunoscut la articolul 15 alineatul (1) din aceasta. Prin urmare, trebuie acordată o atenție deosebită implicării lucrătorilor în vârstă în viața profesională și, prin aceasta, în viața economică, culturală și socială. Menținerea acestor persoane în viața activă favorizează, printre altele, diversitatea la încadrarea în muncă. Interesul reprezentat de menținerea în activitate a respectivelor persoane trebuie însă luat în considerare cu respectarea celorlalte interese, eventual divergente (Hotărârea din 2 aprilie 2020, Comune di Gesturi, C-670/18, EU:C:2020:272, punctul 44 și jurisprudența citată).
- 45 Or, este suficient să se amintească, în ceea ce privește primul obiectiv invocat de guvernul italian, că, astfel cum s-a arătat deja la punctul 33 din prezenta hotărâre, dreptul la plata pensiilor pentru limită de vârstă ale notarilor care încetează să își exercite atribuțiile atunci când împlinesc vârsta limită de 75 de ani autorizată pentru exercitarea acestei profesii este condiționat de exercitarea sa timp de cel puțin 20 de ani.
- 46 Prin urmare, articolul 1 din Legea nr. 1365/1926, prin stabilirea limitei de vârstă pentru accesul la profesia de notar la 50 de ani fără a ține seama de această durată minimă de activitate pentru a putea pretinde plata pensiei pentru limită de vârstă atunci când notarul a împlinit această vârstă limită de 75 de ani, pare să depășească ceea ce este necesar, aspect a cărui verificare revine însă instanței de trimitere, pentru asigurarea stabilității exercitării profesiei de notar pe o perioadă semnificativă, astfel încât să se mențină viabilitatea sistemului de asigurări sociale.
- 47 În ceea ce privește al doilea obiectiv invocat de guvernul italian, astfel cum s-a arătat la punctul 34 din prezenta hotărâre, articolul 6 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2000/78 permite stabilirea unei vârste maxime pentru recrutare în raport cu formarea necesară pentru postul respectiv. Or, astfel cum s-a

subliniat la punctul 35 din prezenta hotărâre, din moment ce, pentru candidații care au reușit la concursul pentru admiterea în funcția de notar, această formare este limitată la o perioadă de stagiu obligatorie de 120 de zile, deși aceștia din urmă își vor putea exercita activitatea până la vârsta de 75 de ani, rezervarea participării la acest concurs candidaților în vârstă de până la 50 de ani depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului de asigurare a formării necesare pentru această activitate.

- 48 Referitor la al treilea obiectiv, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă, în speță, legiuitorul național, în exercitarea marjei largi de apreciere de care dispune în materie de politică socială și de ocupare a forței de muncă, a găsit un echilibru just între obiectivul de facilitare a reînnoirii generațiilor, precum și a reîntineririi profesiei de notar și necesitatea de a menține participarea lucrătorilor mai în vârstă la viața profesională, lucrătorii menționați fiind mai vulnerabili ca urmare a acestei caracteristici. În plus, astfel cum se arată în considerentul (6) al Directivei 2000/78, Carta comunitară a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor, adoptată cu ocazia reuniunii Consiliului European de la Strasbourg din 9 decembrie 1989, recunoaște necesitatea luării de măsuri corespunzătoare în favoarea integrării sociale și economice a persoanelor în vârstă.
- 49 În această privință, trebuie arătat că instituirea unei limite de vârstă de 50 de ani pentru admiterea la concursul pentru accesul la profesia de notar are drept consecință creșterea disponibilității posturilor care vor putea fi ocupate de candidați tineri și poate astfel să constituie un mijloc adecvat pentru realizarea obiectivului de facilitare a reînnoirii generațiilor și a reîntineririi acestei profesii, cu condiția însă ca o astfel de măsură să nu depășească ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului menționat și să nu aducă atingere în mod excesiv intereselor persoanelor în cauză. Revine instanței naționale, în acest context, nu numai sarcina de a ține seama de aptitudinea acestor persoane de a exercita profesia respectivă, ci și de a lua în considerare prejudiciul pe care această măsură îl poate produce persoanelor în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 noiembrie 2012, Comisia/Ungaria, C-286/12, EU:C:2012:687, punctul 66).
- 50 În speță, pe de o parte, nu s-a susținut că instituirea unei limite de vârstă de 50 de ani pentru admiterea la acest concurs ar fi justificată de aptitudinea acestor candidați de a exercita profesia menționată. Pe de altă parte, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 39 din prezenta hotărâre, în cadrul concursului pentru admiterea în funcția de notar în discuție în litigiul principal, nu a fost ocupat un număr semnificativ de posturi și, prin urmare, unii candidați tineri nu au avut acces la profesia de notar, iar candidați care au împlinit vârsta de 50 de ani au fost lipsiți de posibilitatea de a-și valorifica competențele prin participarea la acest concurs, astfel încât articolul 1 din Legea nr. 1365/1926, prin stabilirea acestei limite de vârstă, pare să depășească ceea ce este necesar pentru a atinge obiectivul de facilitare a reînnoirii generațiilor și a reîntineririi acestei profesii.
- 51 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 21 din cartă și articolul 6 alineatul (1) din Directiva 2000/78 trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care stabilește o limită de vârstă de 50 de ani pentru a putea participa la concursul de acces la profesia de notar, în măsura în care o asemenea reglementare nu pare să urmărească obiectivele de asigurare a stabilității exercitării acestei profesii pe o perioadă semnificativă înaintea pensionării, de protejare a bunei funcționări a prerogativelor notariale și de facilitare a reînnoirii generațiilor, precum și a reîntineririi profesiei menționate și, în orice caz, depășește ceea ce este necesar pentru atingerea acestor obiective, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 52 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Articolul 21 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și articolul 6 alineatul (1) din Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care stabilește o limită de vârstă de 50 de ani pentru a putea participa la concursul de acces la profesia de notar, în măsura în care o asemenea reglementare nu pare să urmărească obiectivele de asigurare a stabilității exercitării acestei profesii pe o perioadă semnificativă înaintea pensionării, de protejare a bunei funcționări a prerogativelor notariale și de facilitare a reînnoirii generațiilor, precum și a reîntineririi profesiei menționate și, în orice caz, depășește ceea ce este necesar pentru atingerea acestor obiective, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

Semnături